

A pünkösdi mozgalom korai éveinek missziótörténete Magyarországon

Nagy-Ajtai Ágnes

„Mi a célunk? A mi szent törekvésünk az, hogy az embereket hívjuk a megtérésre, és így ezáltal örök üdvösséget nyerjenek. Mert ránk bízta Isten az embereknek megbékéltetését” – áll a magyar pünkösdielők első, öndefiniáló szabályzatában.¹ A tanulmány a definíció gyakorlati kivitelezését kívánja bemutatni: kik, hogyan, milyen eszközökkel és milyen eredménnyel valósították meg a kitűzött célt.

A Horthy-korszakban jellemzően gyanús, az államra és társadalomra veszélyes, tehát nemkívánatos, ezért a rendőrség hatáskörébe tartozó ügyként kezelték a kisegyházakat. Az ellenséges légkör dacára megerősödtek a szabadegyházi közösségek – a baptisták a városokban, az adventisták a szociális evangelizáció révén, a metodisták a külföldi támogatottságuk védelmében. A közösségek között is megindult egyfajta áramlás: az nazarénusoktól az adventistákhoz csatlakozott egy jelentős csoport, a baptisták pedig a meginduló pünkösdimizmus révén veszítettek el sok tagot.²

Az első pünkösdi jellegű csoportok már az 1910-es években megjelentek, a következő évtizedben pedig elszórtan alakultak újabb gyülekezetek. A közeledés megindult, igehirdetők látogatták őket, de függetlenek maradtak, és nem törekedtek szorosabb együttműködésre.³ Az egyesülés katalizátorai Mihók Imre és Rároha F. Dezső voltak, akiket az Assemblies of God elnevezésű amerikai pünkösdi közösség küldött Magyarországra misszionáriusként 1926-ban és 1927-ben. A szövetség életét dinamikus fejlődés jellemezte az 1935-ös szakadásig.

A pünkösdi mozgalom első éveinek történéseiről több fontos monográfia is született már,⁴ missziótörténeti vonatkozásban viszont nem találunk szakirodalmat. Ezért munkánk során sok elsődleges forrást használtunk fel: életrajzokat, visszaemlékezéseket, interjúkat, gyülekezettörténeteket. Legjelentősebb forrás az 1926 óta kiadott *Apostoli Hit* c. folyóirat, több száz oldalnyi autentikus információval, beszámolókkal, prédikációkkal, konferencia-jegyzőkönyvekkel.

---

¹ Kik vagyunk és mit hiszünk? In: *Apostoli Hit*, 1927. 6. sz. 1. p.

² SZIGETI JENŐ: A kisegyházak megjelenése. In: Népszokás, néphit, népi vallásosság. Folklór 3. Főszerk.: Dömötör Tekla. Bp., 1990. (Magyar Néprajz, 7.) Online: Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.oszk.hu/02100/02152/html/07/339.html> – 2007. december.

³ A reménység nem szegyenít meg. Áttekintés a pécsi pünkösdi gyülekezet történetéről. Szerk.: Kázmér Pál. Pécs, 2005. (továbbiakban: KÁZMÉR, 2005.) 28. p.

⁴ TÓTH LÁSZLÓ et al.: A pünkösdi mozgalom Magyarországon. Bp., 1998. (továbbiakban: TÓTH, 1998.); SZIGETI JENŐ – RAJKI ZOLTÁN: A szabadegyházak története Magyarországon 1989-ig. Bp., 2012. (továbbiakban: SZIGETI–RAJKI, 2012.)

Missziói koncepció

David Bosch átfogó missziológiai művében a 19. századtól induló „hitmissziókra” vonatkozóan felsorol néhány markáns jellemzőt, mint az önkéntesség elve, a nyilvánvaló elhivatottság; az eszkatologikus motívum dominanciája, ami az ítélet napjának közelsége miatti sürgetést jelenti; fenntartás nélküli odaszánás, akár anyagi alapok nélkül megkezdett szolgálat; a hosszadalmas előkészítés mellőzése, szerény képzettségű misszionáriusok; csekély társadalmi szerepvállalás; az alapító-vezető karizmatikus meghatározó személye.⁵ Ezek az elemek mind megfigyelhetők a pünkösdi gyakorlatban is.

A szövetség elvi szinten is megfogalmazott bizonyos missziós stratégiát: „Ezen lelki közösség alapít gyülekezeteket és épít imaházakat, bel- és külföldre küld evangelistákat és misszionáriusokat, alapít árvaházakat és többféle jótékony célú intézeteket, tehetsége szerint (Lk 12:47-48)”.⁶ Mihók Imre azon lépéséből, miszerint felkereste a Magyarországi Baptista Egyház vezetőit, levonhatnánk azt a következtetést is, hogy nem akart önálló felekezetet létrehozni, hanem inkább egy meglévőt megreformálni. Az biztos, hogy kész, kidolgozott tervekkel sem ő, sem a pünkösdi misszió egyéb vezetői nem rendelkeztek, Siroki István szerint a függetlenségre a mozgalom nem állt készen.⁷ Figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy a mozgalom nemzetközi szinten is nagyon fiatal volt, kialakulatlan szervezettel és teológiával. Illetve erősen élt az igény az isteni vezetésére, a „Szentlélek munkájára” – ezért sem feltétlenül érezték szükségét konkrét („emberi”) stratégia kidolgozásának, főleg a missziómunka indulásakor.

A pünkösdi mozgalom a legegyszerűbb módon terjedt: elsősorban a már megtért hívők rokonai, barátai, ismerősei körében. Az első prédikátorok, a Szalai házaspár, Mihók Imre, a Rároha házaspár a saját falujukba, szülőföldjükre tértek haza bizonyosságot tenni a megtérésükről és az amerikai pünkösdi eseményekről. Az érdeklődők azután rendszeresen összejártak, gyülekezetté alakultak, és minden tag feladatának tekintette, hogy minél több emberrel ossza meg az örömhírt. Ehhez kaptak iránymutatást: „Ha hívsz valakit a gyülekezetbe, azzal a biztos tudattal hívd a bűnöst, a kételkedőt, a gyógyulni vágyót, hogy nálunk van isteni erő, szent tiszta törekvés, teljes hit a Megváltóban, odaadással és teljes alázatossággal hinned kell, hogy aki egyszer a mi istentiszteletünkön megjelenik, érintetlenül nem távozzon onnan, valami megfoghatatlan hatalom kell, hogy lebilincselje és egész életén át eszébe jusson, hogy egyszer volt hívők közt.”⁸ Így valósult meg az önkéntesség és a laikusok közreműködésének elve.

A lentebb bemutatásra kerülő eszközök támogatták ezt a munkát: traktátusokat idegeneknek is lehetett osztani, az *Apostoli Hitet* talán egy szkeptikus rokon is hamarabb fellapozta, egy-egy szabadtéri istentiszteletre pedig a társaság kedvéért is elmentek az emberek.

Az *Apostoli Hit* 1926 decemberében indult, időszaki röpiratként. A bevezető cikkben (valószínűleg a szerkesztő tollából) olvashatunk a lap céljáról: „Ezen kis lapocska tulajdonképpen azért született meg, hogy élő kapocs

⁵ BOSCH, DAVID J.: Paradigmaváltások a misszió teológiájában. Bp., 2005. 306. p.

⁶ TÓTH, 1998. 38. p.

⁷ Siroki István önéletrajza. Inárcs, 1999. 3. p. (továbbiakban: SIROKI, 1999.) 2. p.

⁸ Naámán. In: *Apostoli Hit*, 1927. 2. sz. 3. p.

legyen az Isten gyülekezetei között Magyarországon. Ezen lapocska időszakként megjelenik, hogy ebben minden egyes atyánkfia bizonyosságot tehesen.⁹ A lap kettős célja: szolgálat a gyülekezet és bizonyágtétel a kívülállók felé. A lap hasábjain a gyülekezetépítő tanítások mellett folyamatosan találunk evangelizáló jellegű írásokat, felhívást a megtérésre, invitálást a gyülekezeti alkalmakra, ahol az olvasó személyesen is találkozhat a közösség tagjaival, tanításával. A lap hátoldala hamarosan kifejezetten evangelizáló felületté vált.

A lap a második számtól a „magyarországi Istengyülekezetek” kiadványaként szerepel, a Rároha házaspár megérkezése után díszes felirattal látták el, és az évek során fokozatosan nőtt a terjedelme.

Sok megtéréstörténetben olvashatunk a kis füzetekről, traktátusokról, melyeket a szövetség adott ki. Többek között Bernhardt Gyula is kapott „hitlapot”, amikor pünkösdiekkel találkozott, Ladó József testvére is ezen keresztül tért meg:

„Vele azt történt, hogy egy fiatal lány traktátusokat és meghívókat osztogatott abban a bárban, ahol evett az előző estén. Katolikusként soha nem gondolt volna ilyesmire. Az első alkalommal [...] alig értett meg valamit. Amikor ismét eljött, a prédikátor egyszerűbben beszélt, s ez már könnyen érthető volt. Ezután döntött ő is, és fordult teljes szívéből Isten felé. 1929. július 6. egy boldog nap volt!”¹⁰

Főleg a mozgalom első éveiben, a missziómunkás-rendszer kialakulása előtt volt általános a vidéki gyülekezetekben ébredési összejövetsorozatot rendezni. Erre legtöbbször Rároha F. Dezsőt hívták meg szolgálni, és akár 10-12 napos is lehetett. Lerch János, aki szintén Amerikából érkezett a magyar misszióba, a tolnai németek között tartott ilyen összejöveteleket, napi három istentisztelettel. Általában része volt, esetleg záróakordja egy bemerítési ünnepély. Később is tartottak ilyen alkalmakat, ahogy szaporodott az országban a körzeti munkások száma, de akkor kevésbé kampányszerűen, hiszen adott volt a szolgálattelvő, nem kellett valakit távolabbról hívni. Budapesten vált szokássá többnapos evangelizációsorozatot tartani, ahová egy neves előadót hívtak, aki nagyjából egy hétig esténként a következő (tipikus evangelizációs) témákról beszélt: üdvösség, gyógyulás, újjászületés, miért születünk és miért kell meghalnunk.

A pünkösdi mozgalom gyülekezeti gyakorlatának kezdetektől alapmotívuma volt a bemerítés, amelyet a tudatosan, általában felnőtt korban hozott döntés pecsétjének tekintettek. A leírásokból tudhatjuk, hogy kiemelt és fontos szerepet kapott a közösség, de főleg az egyén életében. Meghatározó pillanat volt a friss hívő bizonyágtétele, amikor nemcsak tagjává vált a gyülekezetnek, de a külvilág számára is deklarálta, hogy mostantól nem a régi életét folytatja, hanem Istennel újat kezd. Ezt sokszor nem fogadta jól a környezet, nem egyszer megzavarták a bemerítési istentiszteletet a hozzátartozók, akik családtagjukat akarták eltávolítani, megakadályozva a szemükben szégyenletes tettet.

⁹ Beköszöntő. In: *Apostoli Hit*, 1926. 1. sz. 2. p.

¹⁰ NAGY ERIKA: Bepillantás Ladó József életébe. In: *pünkös.ma*, 2004. 4. sz. 16. p.

Ugyanakkor a leírásokból azt is láthatjuk, hogy ezek az alkalmak kiváló lehetőséget biztosítottak az evangelizációra. A gyülekezetek közül alig néhány rendelkezett saját imaházzal, és ha volt is, az általában kisebb helyiség volt, bemerítő medence nélkül. Így az alámerítést rendszerint egy bérelt uszodában, a gyülekezet udvarán ásott „medencében”, néha magánháznál – de legfőképpen az adott település környékén található természetes vízben, tóban vagy folyóban végezték.

Ennek pedig, mint látványosságnak nyilván híre ment a környéken, és özönlöttek az emberek, hogy lássák, „mit csinálnak a hívők”. Esetenként 500 vagy még több szemlélője volt az ünnepségnek, akik a tó vagy patak partján tömörülve kíváncsiskodtak, és közben az evangéliumot hallgatták. „Nem mindennapi látványban volt része a keresztyűi község népének, aki hírét vette a hívők keresztelésének és vagy ezer főnyi zajongó tömeggel képviseltette magát a pünkösdi másnapján tartott bemerítési ünnepélyen.”¹¹

A bemerítésekhez hasonlóan nagy vonzerőt jelentettek a hívők esküvői istentiszteletei. Egy példán hadd szemléltessük: Büssün „ilyenfajta» mennyegző, vagyis hívő egybekelés eddig nem volt. Kíváncsi is volt erre az egész falu, s ezek nagy serege eljött megnézni, hogy ha a hívők ilyenkor sem nem isznak, se nem dalolnak, mit is csinálnak hát!? Mi kértük a mi Istenünket, hogy jelenjen meg ezen az ünnepi helyen, gyermekei között, hogy érezze jelenlétét mindenki.”¹²

A nyilvános alkalmak sorába tartoztak a temetések is. A helyi szokások szerint a megelőző estén összejöttek virrasztani, és a gyülekezet tagjai már ezt az időt is bizonyágtevésre használták fel. A temetőben sokszor több száz fős hallgatóság előtt szólt Isten igéje, ahol különösen figyelmes publikumot kapott a hely jellege miatt. Bugyi községben történt: „A háznál és sírkertben tartott istentiszteleten a megjelent nagyszámú rokonság és község népe előtt jó alkalom nyílt bizonyágot tenni a »Feltámadás örök reménységéről«. S hogy erre többen figyelmesek lettek, ezt abban láttuk beteljesedni, hogy az esti istentiszteleten 50-60 boldogtalan lélek jött boldogságot keresni az evangélium hallgatásában. Mi pedig az elhivatásunkra és küldetésünkre tekintve örömmel szolgáltunk bibliai tanácsokkal.”¹³

A szervezeti keretek kialakulása

„A pünkösdi mozgalom imádságban született és imádság tartja össze. Ha megszűnik az ima, nincs jövője!” – olvashatjuk Fábrián József, a pünkösdi mozgalom jelentős alakja visszaemlékezésében.¹⁴ Már az amerikai kezdeteknél is markáns szerepet kapott az imádkozás: a topekai bibliaiskolában, Seymour házi biblia- és imaóráin, majd ezek nyomán az Azusa utcai ébredésben is jellemző volt a hosszas, akár napokon át tartó imádkozás.

Ha a magyar vonatkozásokat vizsgáljuk, semmiképpen nem nevezhető túlbürokratizáltnak a mozgalom, az első években az imádkozás és a testvéri közösségben átélt élmények álltak a középpontban, ugyanakkor megfigyelhető a fokozatos intézményesedés.

¹¹ „S.”: Missziói hírek. In: *Apostoli Hit*, 1934. 65. sz. 9. p.

¹² Esküvő Büssün. In: *Apostoli Hit*, 1933. 54. sz. 8. p.

¹³ SÁRKÁNY ERNŐ: Beszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1934. 63. sz. 9. p.

¹⁴ FÁBIÁN JÓZSEF: A megtalált úton. Bp., 2000. 17. p. (továbbiakban: FÁBIÁN, 2000.)

A tagság feltételei

Az Assemblies of God Rároha F. Dezső által lefordított, és a magyar pünkösdi szövetség által 1928-ban elfogadott szabályzatából ismerjük a pünkösdi gyülekezetekhez való csatlakozás rendjét: „A tagok felvétele az egyház kebelébe a bibliai bemerítés (kereszttség) által történik, mikor [a tagjelölt] fogadást tesz, hogy többé tudva bűnt nem cselekszik, és amit eddig cselekedett, megbánta és megsiratta, és kész feltámadni az új életre Krisztusban. Minden üldözést hajlandó eltűrni Krisztusért.” A tagoktól innen kezdve elvárták az előjárók iránti engedelmességet.¹⁵

Más forrásból tudjuk, hogy a tagfelvételt alapos megfontolás előzte meg a gyülekezet részéről, illetve a gyülekezet fegyelme igen szigorú volt.¹⁶ A tagságot felfüggesztették, ha az illető botránnyosan viselkedett, nem járt istentiszteletre vagy nem támogatta képességei és lehetősége szerint a gyülekezetet. Aki nem mutatott javulást, megszüntették a tagságát, és kizárták a közösségből.

A tagságról ekkoriban még nem vezettek nyilvántartást. 1933-ban történt egy népszámlálási kísérlet, amelyben a gyülekezetek és a hozzájuk tartozó mellékgyülekezetek tagságát írták össze, adatokkal, belépési nyilatkozattal, ha elköltözött az illető, vagy ki lett zárva, akkor a részletek megjelölésével. Erről azonban nem maradt fenn dokumentáció, elképzelhető az is, hogy terv maradt, mivel később semmilyen utalást nem tesznek ezzel kapcsolatban. A „belépési nyilatkozat” formája nem ismert, más forrásban nincs erre utalás.¹⁷

Az országos vezetőség

A közösség országos vezetőségének tagjai voltak: az elnök, a titkár, a pénztáros és változó létszámú presbitérium. Munkájukról elsősorban utalásokból tájékozódhatunk. Az 1926-os évben az elnök hatásköre nagyjából az *Apostoli Hit* szerkesztésére terjedt ki, tíz év múlva pedig a vezetőség a következő felhívást tette közzé: „Különböző, halasztást nem tűrő, fontos ügyek megbeszélése és elintézése végett, kérjük a tanács tagjait, továbbá az összes prédikátor, missziómunkás és gyülekezet vezetésével megbízott testvéreket ez év november 3-4. napjain a budapesti gyülekezetben (Aréna út 7.) tartani elhatározott összejövetelünkön megjelenni szíveskedjenek.”¹⁸ A kettő között eltelt években kialakult az országos vezetőség feladatköre: a közösség összefogása és irányítása, a missziósok és prédikátorok tevékenységének koordinálása, az éves konferenciák működtetése.

A vezetőség tagjai lelkipásztorok voltak, valamint az országos missziósmunkában is részt vállaltak, és látogatták a gyülekezeteket. Ezen túlmenően az elnök feladatai közé tartozott a kapcsolattartás a vidékiekkel, és ha kellett, a hivatalos közegekkel is.

¹⁵ A Magyarországi Istengyülekezeteinek (pünkösdi) Alapigéi és Szabályai. In: *Apostoli Hit*, 1927. 4. sz. 2. p. Ekkor még tervezet formában jelent meg, de ez került később elfogadásra.

¹⁶ CSAPLÁR ISABELL: Jelek és csodák a bakony-vidéki pünkösdi gyülekezetekben. Bp., 2001. (Kézirat. Szakdolgozat. Pünkösdi Teológiai Főiskola.) 28. p.

¹⁷ Tomi József közleménye. In: *Apostoli Hit*, 1933. 54. sz. 8. p.

¹⁸ Meghívó. In: *Apostoli Hit*, 1936. 8. sz. 2. p.

Konferenciák

Az országos konferenciáknak a kapcsolatépítésen túl mindig volt operatív jellege is, tanácskozások zajlottak, és döntések születtek. Operatív jellegű kérdés volt az új gyülekezetek befogadása, az alapszabályzat megtárgyalása és jóváhagyása, új szolgálattevők kinevezése-felavatása – mindez nem szigorúan meghatározott metódus szerint.

Általában évente egy alkalommal tartottak országos és változó számú körzeti konferenciát. Előbbire gyakran hívtak meg neves külföldi előadókat, olykor a mozgalom nemzetközi vezetőit. Utóbbi kifejezetten hitméllyítő, bibliatanulmányozó jellegű volt, korszakunkban összesen tíz ilyen rendezvényről van tudomásunk. Olykor ezeken is szó esett szervezeti kérdésekről, de túlnyomórészt a testvéri közösség ápolásán és a tanításon volt a hangsúly. Ide nem hívtak külföldi vendéget, a körzeti munkások és prédikátorok tanítottak.

Mindig kapcsolódott evangelizáció a konferenciákhoz: „esténként, így csütörtökön, pénteken, szombaton és vasárnap is evangelizáló istentiszteletek voltak, amelyeken minden egyes alkalommal több száz hallgató jelent meg. De megjelent az Úr Jézus is, mert a Szentlélek tüzetől áthatva, örömmámorban örvendezett a gyülekezet minden tagja.”¹⁹ Szokássá vált bemerítést tartani ezeken a találkozókön.

Az országos konferencia mindig Budapesten, a körzeti konferenciák Békésen, Bakonycsernyén, Miskolcon, Bonyhádon, Mórchidán, Pécsen és Hódmezővásárhelyen kerültek megrendezésre.

A gyülekezeti élet sajátosságai

Az első időkben több helyről is jelezték (Tatabánya, Kispeszt, Pilis...), hogy a kezdeti 5-8 érdeklődő nagyjából 50 fős gyülekezetté bővült. „Sokan lettek kíváncsiak a bolondnak látszó (tapsoló, ugrándozó, idegen nyelven beszélő), de mégis a békéről, szeretetről, Istenről beszélő, nagyon-nagyon boldognak látszó” csoportra – akiknek ugyanakkor szembe kellett nézni a többi „keresztyén” gúnyolódásával is.²⁰

A gyülekezetek megalakulásának mikéntjéről a pécsi esetből kapunk példát: „az első években [...] a házicsoport jellegű alkalmak voltak a meghatározóak. Szinte minden este együtt voltak a testvérek, imádkoztak és bibliáztak. Ha vendég igeszolgáló érkezett, összehívták az ismerősöket, vágyakozókat, és így terjedt az evangélium.”²¹ Hajdúhadházon „először házaknál gyűltek össze, de csakhamar a házak kicsiknek bizonyultak, ugyanis sokan részesültek Szentlélek-keresztségben, és ez mágnesként vonzotta az embereket. A házicsoportok helyszínét gyakran kellett változtatni, mert az akkori hatóságok nem jó szemmel nézték az ilyen jellegű összejöveteleket, sokszor a szolgáló testvérek egy-egy Istentisztelet után csendőrök kíséretében a községházán kötöttek ki.”²² Csetényben is szinte minden este összejöttek imádkozni, ha máshol nem, a legelésző marhák mellett, és a háziasszonyok az imádkozás kedvéért a sütés-főzést is háttér-

¹⁹ Konferenciali beszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1933. 51. sz. 2. p.

²⁰ SIROKI ISTVÁN: A tatabányai gyülekezet fél évi története. In: *Apostoli Hit*, 1927.2.sz.4.p.

²¹ KÁZMÉR, 2005. 29. p.

²² LUKINICS GYÖRGY: 75 éves a Hajdúsámsoni gyülekezet. In: *pünkösdi.ma*, 2007. 6. sz. 29. p.

be szorították – híre is szaladt az egész faluban, hogy „Isten cselekszik a hívők között”.²³

1928-ban nyolc gyülekezet összefogásával alakult meg a Magyarországi Isten Gyülekezetek elnevezésű szövetség, az 1934. évi konferencián pedig már 110 helyről érkeztek képviselők. A jelentősebb gyülekezetek városokban, jellemzően mezővárosokban alakultak, de a tagság nagy része falusi közösségekhez tartozott.

Az *Apostoli Hitből* a gyülekezeti alkalmakra vonatkozóan is kapunk tájékoztatást: az 1928–1929-ben csatlakozott gyülekezetek vasárnap két vagy három istentiszteletet, hétköznap 1-2 bibliaórát, szombat este imaórát tartottak, illetve egy helyen ifjúsági estét. Ez hetente 5-6 meghirdetett alkalmat jelentett, de ahogy már szó esett róla, szinte minden nap összejöttek legalább imádkozni. Zártkörű testvéri órát nem tartottak akkoriban, talán nem is érezték ennek szükségét.

Egy 1935-ös hirdetés szerint a budapesti gyülekezetek heti négy összejövetelt tartottak, ami a későbbi években is jellemző maradt (vasárnap két istentisztelet, egy bibliaóra és egy imaóra hét közben).

Az 1935-ben bekövetkezett szakadással gyakorlatilag duplikálódott a pünkösdi közösség. Nem sokat tudunk a második csoportról (Isten Gyülekezetek Missziója Magyarországon), kevésbé jól dokumentált a működésük, mint az Isten Gyülekezetei Szövetsége Magyarországon nevű, nagyobb csoportnak. Szervezetileg, működését, hitelveit tekintve mindkettő az eredeti „közös” mintát követte, mindkettő rendelkezett saját újsággal, konferenciával.²⁴

A korai gyülekezetek egyik legtipikusabb jellemzője volt, hogy „jelek és csodák” történtek: nyelveken szólás, prófécia, látomások és sok csodás gyógyulás. Az igehirdetés alatt a hallgatók közül többen a földre estek, előfordult, hogy a szomszédok tűzoltót hívtak, mert úgy látták, hogy kigyuladt az imaház. „A gyülekezet gyorsan növekedett. Rendkívüli események színhelye lett. [...] Sokan elnyerték a Szent Szellemben való alámerülést, meggyógyultak, buzgó imák voltak, sok otthagyt a munkát is volt a teremben” – emlékszik vissza Siroki István a kispesti gyülekezet életére.²⁵ A csodák híre gyorsan terjedt az országban, és sok látogatót vonzott, akik saját szemükkel kívántak meggyőződni a hallottakról.

A nyelveken szólás a friss megtértek vagy más felekezetből átjöttek számára alapvetően elérendő volt. Minden alkalommal, amikor összegyűltek a csoportok, imádkoztak Szentlélek-kereszttségért (aminek látható jele a nyelveken szólás), és nagy öröm volt, ha a jelenlevők közül akár csak egyet is betöltött Isten Lelke. A bemelegítésekről szóló híradásokban is feltűntették, hogy a keresztelendőik közül ki nyerte már el a Szentlélek ajándékát. A pünkösdi gyülekezetek alapvető ismertetőjegye volt a közös, hangos, Szentlélek ihlette ima – a gúnyneveik többségét ennek köszönhatték. A korszakból származó bizonyságok nagy többsége gyógyulásról számol be:

²³ MAVIZER ERZSÉBET: Az ébredés és a karizmatikus mozgalom Csetényben. Bp., 1999. (Kézirat. Szakdolgozat. Pünkösdi Teológiai Főiskola.) (továbbiakban: MAVIZER, 1999.) 26. p.

²⁴ Szigeti Jenő említi, hogy a '30-as évek végére a szakadással létrejött közösséget gyakorlatilag a kispesti gyülekezet alkotta egyedül. SZIGETI-RAJKI, 2012. 183. p.

²⁵ SIROKI, 1999.

„Ez időtájtban jött Recskre [...] egy hívó missziómunkás, aki oly hittel beszélt az Úr Jézus gyógyító hatalmáról, hogy engem is áthatott ez a hit és miután, kérésemre, ügyemet [veseprobléma] a nagy Orvos elé tártuk, imánk meghallgatást nyert, csodásan meggyógyultam s azóta nincs ilyen bajom.”²⁶

„Négy évig fájtak a szemeim. Az orvosok nem tudtak rajtam segíteni... Míg egyszer csak meghallottam, hogy hívók járnak Tápióbicskére. És bizonyoságot tettek Jézus gyógyító erejéről. Az összejöveteleket látogattam, ahol az evangéliumot hallottam és megtértem az Úr Jézushoz.”²⁷

„Szeretett testvéreim, a várt halál helyett jött az én dicső Királyom, a mentő Orvos, akit megtaláltam egy kis gyülekezetben.”²⁸

„Ekkor hallottam, hogy van Istennek olyan népe, kik teljes hittel kéri Isten a mi Urunk Jézus Krisztusban, Akinek sebeiben van a gyógyulás. Én is elmentem az én férjemmel megnézni ezt a népet [mindketten betegek voltak], hogy kik ezek. No, de meg is jártuk ezzel az egy látogatással, mert Isten szeretete úgy megfogott bennünket, hogy ettől az órától kezdve Jézus foglyai lettünk.”²⁹

Ezek a szemelvények (és lehetne folytatni a sort) jól illusztrálják a felfokozott hangulatát a gyülekezeteknek, az istentiszteleteknek. A kor embere csendesebb hitgyakorlathoz volt szokva: „Amikor hét évvel ezelőtt először beléptem a pünkösdi összejöveteli helyiségébe, csaknem visszafordultam, annyira visszatetsző volt részemre hangos, erőszakos imájuk.”³⁰

A fiatalokkal és gyerekekkel való külön foglalkozás a fellelhető források alapján nem volt a pünkösdi kezdetek jellemzője. Az 1930-as évek közepétől megjelent egyfajta törekvés az ifjúság összefogására, kiemelt figyelmet kapott ez a terület – kifejezetten fiataloknak rendeztek istentiszteletet 1933 és 1934 tavaszán (utóbbin 450-en vettek részt). 1936-tól pedig újságmelletket indítottak a fiatalabb korosztály számára, kapcsolatteremtés és tartás céljával, olyanoknak, „akik szeretnek dolgozni az Isten országában”.³¹

A fiatalok alkották a gyülekezetek kórusát és zenekarát. Akik a baptista közösségből jöttek, természetesnek vették ezt, értettek is hozzá, így alakultak az első csoportok. Az istentiszteleteken és konferenciákon rendszeresen szavaltak, sokszor maguk írta verseket. A környékbeli gyülekezetek mozgulásain részt vettek, Deák József említi, hogy amikor Szókepusztára került a pünkösdi gyülekezetbe, a fiatalokkal járt a körzetbe, Vésére, Inkére, Böhönyére szolgálni.³²

²⁶ Barzsella Lajos bizonyágtétele. In: *Apostoli Hit*, 1934. 66. sz. 8. p.

²⁷ Özv. Török Illésné bizonyágtétele. In: *Apostoli Hit*, 1936. 4. sz. 10. p.

²⁸ P. Istvánné bizonyágtétele. In: *Apostoli Hit*, 1935. 1. sz. 11. p.

²⁹ Mihály Istvánné bizonyágtétele. In: *Apostoli Hit*, 1936. 3. sz. 9. p.

³⁰ Ifj. Hegedűs István bizonyágtétele. In: *Apostoli Hit*, 1935. 3. sz. 9. p.

³¹ Missziói hírek. In: *Apostoli Hit*, 1936. 6-7. sz. 12. p.

³² Deák József visszaemlékezései. H.n., é.n. Kézirat. – Magyar Pünkösdi Egyház Levéltára (továbbiakban: MPEL.)

A közvéleményt a szekták/kisegyházak kérdésében leginkább a sajtó alakította. A harmincas években egyre többet cikkeztek a témában, és egyre szélsőségesebb álláspontot képviseltek – átvették, és az ország lakossága felé közvetítették a hatóságok és a történelmi egyházak hozzáállását. A pünkösdi gyülekezetek specifikus jellemzői (az imádkozás módja például) remek anyagot jelentett számukra, és bőven ecsetelték írásaikban a „borzalmakat”:

„A kispesti pünkösdisták a középkori flagellánsok módjára ördögűzéseket rendeznek, korbáccsal verik ki egymásból az ördögöt [...] Végző soron a kisegyházak egyre inkább olyan jelenségekké váltak, melyeken a felbujtott csőcselék »levezethette feszültségeit«, s szinte valamennyi közösséggel (még a baptistákkal is) gyakran előfordult, hogy megverték az összejövetelről hazafelé tartókat vagy betörték az imaházak ablakait stb. Jól érzékeltetik ezt a közhangulatot egy 1931-es leírás sorai: »A hitéhez híű nép lelkészeinek szavára [!] nem fogadta, nem is fogadja be sok helyen a szekta prédikátorokat, sőt még vasvillát és követ is ragadott ellenük nem egy helyen. Gúnyolta, bosszantotta, megvetette őket és a csendőrök eljárását, sőt a bebörtönzést is jogosnak tartotta, tartaná ellenük, mint zavargók és a hit megbolygatói ellen.«³³

A gyülekezetek életét egyfelől megnehezítette ez a tény, másfelől azonban elősegítette a letisztulást, és határozott egyéni döntésre készítetett.

Tamási, Lajosmizse, Hajdúhadház – hogy csak néhányat említsünk a „sokat szenvedett” jelzővel ellátott gyülekezetek közül. Már a legelső missziós beszámoló is hírt ad a társadalom ellenszenvéről, igaz, pozitív kicsengetéssel: „Alighogy felolvastunk pár verset a Szentírásból, csak úgy hullottak a földre az isteni erő alatt hallgatóink, és itt hatan kapták meg a szentlelki keresztséget, köztük egy öreg bácsi, ki még pár nappal az előtt vasvillára akarta szedni a hívőket.”³⁴ Ez bátorító eset volt, és számtalan hasonlót olvashatunk-hallhatunk a korból.

Már az első alapszabályzat egyértelművé teszi a helyzetet: aki a pünkösdi gyülekezet tagjává akar válni, annak a bűnbánattal és bűnelhagyással egyetemben a Krisztusért való üldözésre is igent kell mondania. Egy darányi bemerítésen a keresztelendő „kedves lelkek kijelentették, hogy nemcsak a vízbe hajlandók Urukot követni, hanem még a halálba is”.³⁵

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a gyülekezet vezetőjét fogták el, és ettől várták a gyülekezet megszűnését. Az utazó missziósok is állandó zaklatásnak voltak kitéve. Többször kellett elhagyniuk még a települést is, nem csak a helyi gyülekezetet. 1938-ban Mucsi Ferencet, a pécsi gyülekezet pásztorát még a településről is kiltották, és csak titokban kereshette fel a hozzá tartozó tagokat.³⁶ A közösség lapjában fényképet közöltek Kurgyvis Jánosról, amint éppen a fogdára kíséri az őrt.³⁷

³³ FAZEKAS CSABA: Kisegyházak és szektakérdés a Horthy-korszakban. Bp., 1996. 118., 122–129. p.

³⁴ BORS LAJOS–DEÁK ISTVÁN: Missziói beszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1927. 3. sz. 3. p.

³⁵ Örömnapi Darányban. In: *Apostoli Hit*, 1928. 1. sz. 10. p.

³⁶ Ráadásul mindez néhány nappal az esküvője után történt. KÁZMÉR, 2005. 43. p.

³⁷ *Apostoli Hit*, 1935. 2. sz. 3. p.

Munkások az aratásban

„Nagy szükség volna ott egy hűséges misszió-munkásra” – olvashatjuk számtalanszor a fiatal (ebben az időben maximum néhány éves) pünkösdi gyülekezetekkel vagy az éppen alakulóban levő misszióállomásokkal kapcsolatban.³⁸ A kereszténység kialakulásától kezdve az utazó apostolok, evangélisták feladata volt a tanítás terjesztése és hívek toborzása. A későbbi időkben egyes új szerzetesrendek (gondoljunk a ferencesekre például) vagy felekezetek megjelenésekor ismét találkozhatunk a vándorprédikátorokkal. A metodista mozgalom alapítói a fél életüket lóháton töltötték, hogy minél több helyre eljuthassanak az üzenettel. A 19-20. századi Magyarországon pedig baptista, adventista vándortanítókkal és bibliaárusokkal is jártak. Ez a hagyomány jelenik meg a pünkösdi mozgalomban is.

A pünkösdi mozgalomnak már az amerikai kezdetekkor jellemzője volt az a fajta dinamizmus, hogy a frissen megtért és Szentlélek-keresztségben részesült hívők akár napokon belül missziós utakra indultak.³⁹ Ez a jelenség a magyar viszonylatokban is megfigyelhető, a gyülekezetekhez csatlakozókat evangelizációs munkára szólították fel, a leglelkesebbek az ország távolabbi pontjaira is eljutottak.

Kiválasztás és képzés

Az első alkalommal, amikor az igehirdetővel szembeni elvárásokról esett szó (1926-ban a csetényi konferencián⁴⁰), csak annyit mondtak ki, hogy a jelölt a gyülekezet leghűségesebb tagjai közül kerüljön ki, „bírjon a Szentlelki keresztséggel”, legyen „alkalmas a beszédben és ne legyen új ember”, de nem fogalmaztak meg ennél konkrétabb, akár teológiai jellegű kitételeket. Az egyik elhangzott prédikációból megtudhatjuk, hogy „a gyülekezetünkben nincs [...] ékesen szóló, teológiát vagy prédikatori iskolát végzett hitszónokunk”.⁴¹

Emögött látnunk kell, hogy nemzetközi szinten sem volt még letisztultva a pünkösdi tanítás, külföldi képzésre sem küldhettek egyébként alkalmas jelölteket. Másfelől a mozgalom társadalmi bázisát a szegényebb, kevésbé művelt és iskolázott rétegek alkották, így elsősorban a természetes szónoki képességekre hagyatkoztak. Harmadrészt jelentős munkáshiánnyal küzdöttek, ez pedig oda vezetett, hogy aki „alkalmas a beszédben”, és példás életű, az taníthatott. Továbbá fontos a konkrét személyek kijelölésében az önkéntesség és a hivatástudat a jelöltek részéről, illetve a többségi jóváhagyás a gyülekezet részéről. A kiválasztottak minden esetben férfiak voltak, a nők feleségként, a férjük jogán prédikálhattak egyes esetekben. A kritériumrendszer nem változott a vizsgált időszakban, ellenben a kiválasztottak feladatkörét pontosították minden alkalommal.

³⁸ „S.”: Misszió-hírek. In: *Apostoli Hit*, 1933. 55. sz. 5. p.

³⁹ ANDERSON, ALLEN: A szélrózsza minden irányába. In: *Tárház*, 2007. (Jubileumi különszám) 23. p.

⁴⁰ A csetényi példából láthatjuk, hogy eleinte, mivel mindenki új volt és tapasztalatlan, a prédikátorokat sorsolással választották ki, olykor csak egy-egy hónapra, és fő feladata az lett, hogy az igehirdetés mellett a bizonyságokat koordinálja, helyet adjon ezeknek az istentiszteleten. MAVIZER, 1999. 28. p.

⁴¹ Naámán. In: *Apostoli Hit*, 1927. 2. sz. 3. p.

Az 1930. évi konferencia felhatalmazásával Kalincsak Mihály és felesége felavatott, országos „hatáskörű” missziói munkások, evangélisták lettek. Utazásaik során valamennyi gyülekezetet sorra látogatták, de főleg a Duna-Tisza-közén és a Tiszántúlon munkálkodtak. 1933-ban a közösség vezetői az apostoli kézrátétel hagyományát követve, az éves konferencia résztvevői előtt avatták prédikátorra Tomi Józsefet, majd kirendelték missziómunkára. Az 1934. évi konferencia fontos adatokat tartalmaz a felavatott munkások feladatára vonatkozóan. Bors Lajos önként jelentkezett missziói munkára már 1926-ban, ahol megkapta az engedélyt, viszont felavatott körzeti munkás csak 1934-től lett, Veszprém megye területén. A konferencián az észak-dunántúli körzetbe is kirendeltek munkatársat Tolnai Gábor személyében. Mindketten az alábbi feladatokra kaptak felhatalmazást: az evangélium hirdetése, úrvacsoraosztás, keresztelezés, a gyülekezetek valamennyi ügyének intézése.⁴² Tolnai Gábor Kanadából tért haza már pünkösdként, és csak egy évvel később, 1935-ben vetődött fel, hogy főállású missziósként dolgozzon.

Az 1935-ös konferencián újabb lépés történt a szervezettség irányába: prédikátori munkára avattak fel három főt (Borok János, Tiszakanyár; Bartha András, Hajdúhadház; Búth Kálmán, Pilis), „segédmunkára” nyolc főt. (Rádli Imre, Budapest; Andruskó János, Horváth Gyula, Horváth Géza, Fábian József, Kispeszt-Kazinczy utca; Mucsi Ferenc, Pécs; Schäffer András, Mezőberény; Szűcs Benő, Szőkepuszta.) Továbbá megállapították, mely gyülekezetek igényelnek sürgősen missziómunkást: Tápiószentmárton, Böhönye, Felsőgalla és környéke, Szolnok.⁴³ Ez a lista a szakadás utáni, Tomi József vezette közösséghez kapcsolódik. A névsorban szereplők többsége nem új a gyülekezeti munkában, valószínűleg megerősítő jellege lehetett ennek az aktusnak. Az viszont jól látszik, hogy a munkatársak jelentősége nőtt, létszáma gyarapodott, a feladatok pedig differenciálódtak.

Az első komoly figyelmeztetés is ebből az évből származik, amikor is konkrétan néven neveztek bibliaárusokat és tanítókat, akiktől a gyülekezetek tartózkodjanak.⁴⁴ Korábban csak arra hívták fel az újságban a figyelmet, hogy a központi legitimáló írásbeli felhatalmazást kérjék el a tanítóktól.⁴⁵ Valószínűleg folyamatosan zajlott a prédikátorok regisztrálása – ennek módjáról nem maradt fenn dokumentum.

Ha a korabeli forrásokból és az elbeszélésekből megismerhető neveket vizsgáljuk, találhatunk jobban vagy kevésbé dokumentált életutakat. Fel-

⁴² Konferenciabeszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1934. 62. sz. 8. p.

⁴³ Konferenciabeszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1935. 7-8. sz. 6. p.

⁴⁴ Óvás. In: *Apostoli Hit*, 1935. 1. sz. 9. p.

⁴⁵ Viszonylag hamar kialakult a gyakorlat, hogy a prédikátorok írásos, arcképpel ellátott igazolást kaptak arról, hogy hirdethetik az igét. A segédprédikátorok igazolványát a körzet vezetője állította ki. Ez részben a missziómunkás-rendszer sajátosságának köszönhető: a korabeli hírközlés és információáramlás sebességét tekintve nehéz volt nyomon követni minden utazó szolgálót, és könnyen keveredhetett közéjük nemkívánatos személy is. Tehát a központi vezetés „meghosszabbított kezét” jelentették ezek az okiratok. „Mikor odamentünk [Jugoszláviába], megtiltottak minden missziói tevékenységet. Ugyanis útlevelünkön látták, hogy misszió-munkások vagyunk” – írja Mihók Imre egy beszámolójában, tehát a szolgálattevők foglalkozása az útlevelben is fel volt tüntetve. MIHÓK, E. W.: Jöjjetek, jöjjetek! In: *Apostoli Hit*, 1934. 63. sz. 6. p.

adatkörüket illetően mindannyian egyfajta polihisztor szerepet tölthettek be a közösségekben, különbséget inkább a földrajzi hatósugarat vizsgálva találunk. Az országos jelentőségű lelkimunkások közös vonása, hogy amerikai megbízatással érkeztek az országba (Mihók Imre, Rároha F. Dezső), vagy a baptista közösségből tértek át a pünkösdieliekhez a korai években (Deák József, Tomi József), tehát rendelkeztek valamilyen előzetes tudással a gyülekezeti kultúráról. Kiemelkedő gyülekezetek alapításában vettek részt, és többnyire hosszabb távon is közreműködtek azok fejlődésében. Többnyire országos tisztségeket tölthettek be, gyorsan léptek előre a hierarchiában, mint például Tomi József, aki a kispesti baptista közösségből lépett át, a belépése után két éven belül felavatott prédikátor és a közösség titkára, egy évvel később pedig a pünkösdi mozgalom elnöke lett.

A legemblematikusabb alakja a csoportnak Rároha F. Dezső, akiről kevés pontos adat maradt fenn. Az amerikai Assemblies of God küldte misszionáriusként (valószínűleg vissza) Magyarországra, megérkezése után néhány hónapon belül feleségével együtt a vezetőség tagja lett, majd 1931-ben kiutasították az országból, és az egyik visszatérési kísérlete vezetett az 1935-ös szakadáshoz. A történelmi emlékezet a legnagyobbak között tartja számon Fábián Józsefet, aki a későbbi évtizedekben végzett jelentős munkát, a harmincas évek elején nagyon fiatalon már komoly küldetésekben vett részt.

A lokális jelentőségű missziói munkásokról jóval kevesebb feljegyzést találunk, általában az adott generációra terjedt ki a hatásuk, és az érintett gyülekezetek őrzik az emléküket. A központtól kapott felhatalmazással dolgoztak az adott megyében vagy körzetben, és időnként beszámolót készítettek, szórványos kutatási anyagot képezve ezzel. A helyi gyülekezet lekipásztorairól és egyéb munkásairól még kevesebb adatot találunk, amennyiben nem végeztek körzeti munkát központi kinevezéssel, általában feljegyzés sem maradt a működésükről.

A gyülekezetekben dolgozók kiválasztása mellett a képzésük is fontos terület. Fábián József említi, hogy miután bekerült a kispesti gyülekezetbe, hamar megbízták szolgálattal. A felkészítése a vezető, Rároha F. Dezső által szervezett bibliaiskolában zajlott: „Készséggel, nagy örömmel tanultam velük, éhes voltam minden értékes tudásra, amihez csak hozzájuthattam.”⁴⁶ Ez érzékelteti az igényt, ami a munkások részéről nyilvánult meg az alaposabb képzés iránt. Erről a bibliaiskoláról nem sokat tudunk. Egy vékony könyv foglalta magában a tananyagot, az alapvető bibliai és pünkösdi tanításokat, leginkább hitvédő jelleggel: vita a millenista tanokkal, Szentlélek-keresztység, keresztény tudományok és bibliai tanítás. Nem annyira az elmélyülést, mint inkább a gyors haladást szolgálta. Valószínűleg, „levelező” formában minden missziós munkás átvette ezt az anyagot.⁴⁷

Az éves konferenciák (illetve a körzeti konferenciáknak is részben) egyik célja a munkások fejlesztése, képzése volt. Ezért is volt „kötelező” az országos és „ajánlott” a körzeti konferenciákon való részvétel számukra. Az országos alkalmakra többször külföldi vendéget is hívtak, és figyelmet fordítottak a „tananyag” összeállítására, hogy az a munkások és a gyülekezet fejlődését szolgálhassa (hitmélyítőnek is nevezték ezeket az alkalma-

⁴⁶ FÁBIÁN, 2000. 20. p.

⁴⁷ Interjú Pataky Alberttel. Készítette: Nagy-Ajtai Ágnes. Budapest, 2000.

kat). Az egyik meghívóban a következőt olvashatjuk: „kérjük a prédikátorok többségének megjelenését”⁴⁸ – ez egyszerre jelenthette, hogy szolgálniuk kell majd, illetve hogy egyfajta továbbképzés lesz számukra.

1935 novemberében két fő számára nagy lehetőség adódott: a danzigi bibliaiskola kilenc hónapos tanfolyamán vehettek részt, név szerint Bernhardt Gyula Kunszentmiklósról és Farkas Gyula. A nemzetközi pünkösdi mozgalom nagyjaitól tanulhattak a környékbeli országokból érkezett társaikkal együtt.⁴⁹

A szakadás utáni években mindkét csoport szervezett komolyabb bibliatanfolyamot a munkásai számára.⁵⁰ Külföldi előadókat hívtak, itt is főleg alaptanítások hangzottak el:

- 1935-ben a Szentlélek kettős munkájáról, keresztyén hitünk alapvető tanításáról, a megmentés folyamatáról, a lelki ajándékokról, a gyülekezet felépítéséről;
- 1936-ban a Szentlélek munkájáról, a hívő tökéletes lelki életéről, a nyelveken szólás fontosságáról, Izrael történetéről, valamint Dániel próféta 70 hetéről.

„Nagy hibát követtünk el abban, hogy az összes prédikátorokat és bibliai munkásokat nem hívtuk fel”⁵¹ – mondták az első tanfolyam után. A hiba orvoslásául a következő évben minden szolgálónak jelen kellett lenni. A résztvevők száma már az első alkalommal is meghaladta a 100 főt. Az 1-2 hetes sorozat klasszikus iskolai keretekben zajlott, az előadásokra folyamatosan kellett készülni, dolgozatokat írni, a végén vizsgát tenni. A képzés gyakorlati részét az esti evangelizációs alkalmak jelentették a pestkörnyéki gyülekezetekben.⁵²

Összefoglalásként elmondható, hogy a tanulás iránti vágy nagy volt, és a jelöltek többsége tisztában volt hiányosságaiával. Mivel a többi magyarországi felekezet iskoláiban ebben a korszakban nem tanulhattak, a külföldi oktatás pedig kevesek kiváltsága volt, maradt az autodidakta tanulás, különböző külföldi könyvek, bibliaiskolai tananyagok feldolgozása, illetve a gyülekezetek tanfolyamai és a konferenciák adta lehetőségek kiaknázása.

Feladatok

A rendelkezésre álló forrásokban 42 missziós út hosszabb-rövidebb leírását találhatjuk. A legtöbb beszámoló Kalincsak Mihály tollából származott, összesen 15. Becker Ádám négyszer, Sárkány Ernő és Zoltán háromszor, Bors Lajos, Sárkány Győző, Mihók Imre, Tomi József és Siroki István kétszer-kétszer írta le útját, Rároha F. Dezső látogatásairól a helyiek tájékoztattak több alkalommal, valamint olvashatunk név nélküli beszámolókat is. A mozgalom kezdeti időszakából viszonylag kevés írás maradt fenn, de

⁴⁸ Értesítés. In: *Apostoli Hit*, 1935. 1. sz. 9. p.

⁴⁹ Bernhardt Gyula levele Danzigból. In: *Apostoli Hit*, 1935. 10. sz. 2–3. p.

⁵⁰ Az itt közölt adatok az Isten Gyülekezeteinek Szövetsége által szervezett tanfolyamokra vonatkoznak. A másik csoport tanfolyamáról nem áll rendelkezésre jelenleg bővebb információ.

⁵¹ Bibliatanfolyami beszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1935. 3. sz. 6. p.

⁵² Bibliatanfolyami beszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1936. 4. sz. 6. p.

ebben az időszakban nem is jellemző az akár több hónapos utazás, inkább célirányosabban mozogtak, egy-egy településen 1-2 hétig tartó összejöveteleket rendeztek.

A missziómunkások feladatköre gyakorlatilag lefedte a fiatal mozgalom minden munkaterületét: igehirdetés, bemerítés, személyes beszélgetés-lelkigondozás, ima a betegekért, Szentlélek-kereszttségért, evangelizáció, vidéki gyülekezetek plántálása (és aztán az imaházmegnyitás), gyülekezeti megbeszélések levezetése (konfliktuskezelő jelleggel, ha szükséges), esküvő és temetés, Biblia- és iratterjesztés, mindezeket missziói útjaik során, az ország különböző területein levő gyülekezetekben. Utazásaik folyamán, a kapcsolatok ápolásán túl, az egészséges tanítás terjesztése mellett egyfajta kontrollfunkciót is betöltöttek, Fábián Józsefről olvashatjuk például: „Debrecenbe küldték, nézzen utána, miféle ijesztő jelenségről lehet szó, ha már a Debreceni Újság is írt róla, még pedig valami »táncoló asszonyok szektájáról«. És mit talált ott: istentisztelet helyett hejehuját, a hívő élet megcsúfolását.”⁵³ Ilyen esetekben jelezték a problémát a központ felé, illetve próbálták orvosolni, amennyiben lehetőségük nyílt rá. Szintén Fábián József számol be a hajdúhadházi gyülekezet jelentős megfogvatkozása miatt kialakult helyzet megoldásáról.⁵⁴

Ezen túlmenően konferenciák szervezése, aktív szolgálattevő részvétel azokon, irodalmi tevékenység, lehetőség szerint kapcsolattartás más felekezetekkel, iratterjesztés is a missziómunkások feladatának részét képezte. Rároha Dezső, Lerch János, Becker Ádám, Sárkány Győző (és mások) a határon túli gyülekezetekben is munkálkodtak.

Legtöbben saját gyülekezetüket is pásztorolták párhuzamosan a környezetben, vagy az ország távolabbi vidékein végzett szolgálatuk mellett: Rároha Dezső, a Sárkány-fivérek, Bernhardt Gyula, Siroki István. Az 1933. januári konferencián Tomi Józsefet egyszerre avatták fel prédikátori és missziói munkára.⁵⁵ Továbbá még tárgyalták, hogy a szolgáltók – anyagi támogatás hiányában – világi állást is vállaltak, és lelki munkájukat amellett végezték.

A missziósok gyakran találkoztak az üldöztetéssel: megfenyegették, megkergették, megverték, börtönbe-fogdába zárták őket, vagy egyszerűen csendőri kísérettel toloncolták ki az adott településről. A települések között leggyakrabban kerékpárral és gyalog közlekedtek – hóban, sárban, esőben, szélben, télen, nyáron. Feladataikat ilyen körülmények között kellett ellát-

⁵³ FÁBIÁN, 2000. 20. p.

⁵⁴ „A nyitott szemű hívő sok mindent lát, és a látottakat megéri. Amikor újra Hajdúhadház felé kerékpároztak, természetesen látni akarták az ott hagyott népes gyülekezetet. [...] Megdöbbenve láttuk, hogy alig jön össze 20-30 testvér. Kérdeztem a gyülekezet elöljáróit, hol vannak a többiek? Egyik vén kihúzta magát és hetykén válaszolt: »Nem bírták az igazságot és elmaradtak!« Gondoltam, miről van itt szó. Azt mondtam nekik: »Ha a gyerekek éhesek, és a mama kést vesz a kezébe és indul a kamra felé, örülnek, mert tudják, hogy enni kapnak. De ha veszekednek a szülők, és akkor veszi kezébe a mama ugyanazt a kést, vajon örülnek-e a gyerekek? Nem mindegy, hogy az igazság a szeretet kezében van-e, vagy a gyűlölet, a versengés kezében van-e! A szeretet épít, a versengés öl.«” FÁBIÁN, 2000. 27. p.

⁵⁵ Konferenciabeszámoló. In: *Apostoli Hit*, 1933. 51. sz. 3. p.

niuk, mert a távoli falvak gyülekezeteinek nagy szüksége volt a szolgálatukra, tanításukra, segítségükre.

Példának álljon itt Kalincsák Mihály összefoglalója az 1932. évi munkájáról, ahogy az éves konferencia jegyzőkönyvében szerepel: „Az 1932. év első negyedében betegsége miatt nem tudott dolgozni, de az év többi részében feleségével együtt 60 vidéki gyülekezetet látogattak meg, 285 alkalommal prédikált, 14 Biblia-órát vezetett, 5 esetben gyülekezeti tanácskozáson elnökölt, és 92 megtért lelket merített alá. A vidéki gyülekezeti látogatásokat majdnem kizárólag kerékpáron tette meg, s mintegy 5330 km volt a megtett út.”⁵⁶ Mégis kevésnek érezték az elvégzett munkát a szükséghez képest, de fizikai korlátokkal is kellett számolni, ahogy egy alkalommal írja: „Több helyen is szerettünk volna látogatást tenni, azonban a sok kerékpározás okozta kimerültség és lábfájás ebben megakadályozott.”⁵⁷ Ha azt nézzük, hogy az év 365 napjából 285-ön prédikált (1935-ben 300 alkalommal), továbbá hozzáadjuk a gyülekezetek közötti utazás idejét, láthatjuk, milyen megterhelő volt ez a munka. Sokszor az életük is veszélyben forgott: „Egy testvérnőnk férje, mert feleségét megkereszteltem, a szülőben kaszával le akart vágni. De az Úr nem engedte.”⁵⁸

A lehetőségeket korlátozták a missziómunkások szűkös anyagi körülményei: családos emberek voltak, saját ellátásukon túl családjukról, gyermekeikről is gondoskodniuk kellett. Bors Lajos és Deák István kiküldésénél hangsúlyozták, hogy a munkások Istentől várják a fizetésüket, ne emberektől – önzetlenül hirdessék az Igét. Az 1927-es alapszabályban a következő szabályozást találjuk a lelki munkások finanszírozásával kapcsolatban: a gyülekezetek imádkozzanak pásztorukért naponként, és tekintsék kötelességüknek, hogy családjával együtt fenntartsák.⁵⁹

Rároha F. Dezső szolgálatának anyagi fedezetét Amerikában, még az indulása előtt gyűjtötte össze (erről egy későbbi prédikációjában beszél⁶⁰), és a magyarok is hálásan említik a támogató amerikai testvéreket.⁶¹ A magyarországiaktól nem vártak anyagi támogatást. A Rároha-házaspár „szabadon, minden testi munkától menten szolgálhat az Isten népe között”, tehát a sajátos kettős (fizikai és lelki munka) élet, amivel a kor szolgálóinak számolni kellett, rájuk nem vonatkozott.⁶²

Bernhardt Gyula életrajzából tudjuk, hogy 1933-ban sem volt máshogy a helyzet. A kunsági körzet prédikátorát a következő biztatással állították szolgálatba: „az Úr majd gondot visel”.⁶³ A danzigi bibliaiskolába való kiküldetéséhez sem kapott anyagi segítséget, egyénileg kellett megoldania (a

⁵⁶ KALINCÁS M. MIHÁLY ÉS NEJE: Misszió-hírek. In: *Apostoli Hit*, 1933. 51. sz. 2. p.

⁵⁷ K.[ALINCÁS] M.[MIHÁLY] ÉS NEJE: Missziói munkás jelentés. In: *Apostoli Hit*, 1934. 70. sz. 11. p.

⁵⁸ K.[ALINCÁS] M.[MIHÁLY] ÉS NEJE: Missziójelentés. In: *Apostoli Hit*, 1934. 66. sz. 10. p.

⁵⁹ A Magyarországi Istengyülekezeteinek (pünkösdi) Alapigéi és Szabályai. In: *Apostoli Hit*, 1927. 4. sz. 2. p.

⁶⁰ RÁROHA F. DEZSŐ: Utunk Amerikából Magyarországra. In: *Apostoli Hit*, 1927. 7. sz. 1–3. p.

⁶¹ „Amerikai angol és magyar atyánkfiai szívét az Úr felénk hajlította, kik nem riadtak vissza az áldozattól, és elküldték közénk munkásnak Rároha Dávid [F. Dezső] evangélista atyafit, és szeretett hitvesét.” FARAGÓ GYÖRGY: Eben Ezer. In: *Apostoli Hit*, 1927. 7. sz. 3. p.

⁶² RÁROHA F. DEZSŐ: Az Anyaszentegyházról. In: *Apostoli Hit*, 1927. 4. sz. 3. p.

⁶³ Bernhardt Gyula visszaemlékezései. H.n., é.n. – MPEL.

hazaírt leveléből tudjuk, hogy ott kint magukat tartották el, a tanulás és igetanulmányozás mellett kora reggeltől késő estig dolgoztak).

Szintén ebből az életrajzból van tudomásunk arról, hogy Tomi József, Siroki István, Kalincsák Mihály és Forster Jakab továbbra is kapott pénzügyi támogatást Amerikából, nagy valószínűséggel Mihók Imre közvetítésével. (Mindez a misszió javára történt, mert ha nem tudtak volna eredményeket felmutatni, illetve „érdektelenséget tanúsítanak”, elvonják a pénzt.)

Czibere Gergely visszaemlékezéseiben említi, hogy miután 1936-ban Budapestre költözött, és vándorevangélista lett feleségével együtt, kerékpáron járták az országot, hirdették az evangéliumot, és „ahol beesteledett, ott volt az otthonunk”.⁶⁴

Kevés missziómunkás volt teljesen függetlenített pozícióban. Többnyire jellemző volt, hogy mindenki a „maga zsoldján”, világi foglalkozásából tartva fenn magát, végezte a lelki munkát. Ez bizonyos szempontból előnyt, más szempontból hátrányt jelentett. Így jobban kapcsolatban maradhattak a külvilággal, még meg nem tért emberekkel – ugyanakkor a szolgálatra, felkészülésre kevesebb idő maradt, és a vezető tekintélye is megsínylette, hogy dolgoznia kell.

A Fábán József életéről készített feljegyzések is megemlékeznek róla, hogy missziói munkája mellett szobafestőként kereste kenyerét. Tavasztól ősziig szakmájában dolgozott, télen pedig a lelki munkában fáradozott. „Abban az időben a missziói munkáért sehol, senkitől sem kaptunk fizetést, örültünk, hogy szállásról és ételmünkről nem kellett gondoskodnunk. Az Úr hadseregében a magunk zsoldján katonáskodtunk.”⁶⁵

Olvashatunk egy speciális fizetett missziós munkásról: Kujáni Lajost az *Apostoli Hit* terjesztésére szerződtették. Elsődleges feladata előfizetők gyűjtése volt, e célból körzetenként bejárta az országot, munkája elősegítése érdekében rendszeresen közölték a lapban, hogy merre jár, és felszólították az olvasókat, hogy éljenek a lehetőséggel, spórolják meg a postaköltséget.⁶⁶

Szép példával szolgált a kiskőrösi gyülekezet imaházmegnyitója alkalomával:

„Ez a gyülekezet elhatározta, hogy nem csupán a helyi missziót tartja szem előtt, hanem bevételének egyharmadát a központi pénztáron keresztül vidéki misszióra fordítja. Lesz-e még gyülekezet, mely ennek példáját követi? Ilyen irányú közös elhatározás áttekinthetetlen előhaladást jelentene. Ami legszebb, ezt önmaguktól tették, és nem kényszerből.”⁶⁷

1939-re tíz támogatott missziómunkás volt az országban, az évi konferencián gyűjtést tartottak, hogy további száz munkást állítsanak szolgálatba.⁶⁸

⁶⁴ Czibere Gergely visszaemlékezései. H.n., é.n. – MPEL.

⁶⁵ FÁBIÁN, 2000. 23. p.

⁶⁶ Missziói hírek. In: *Apostoli Hit*, 1934. 65. sz. 9. p.

⁶⁷ KALINCSÁK MIHÁLY ÉS NEJE: Missziói hírek. In: *Apostoli Hit*, 1934. 70. sz. 11. p.

⁶⁸ TÓTH, 1998. 105. p.

Összegzés – a munka eredménye

A missziómunkához való hozzáállásról sokat elárul Sárkány Ernő beszámolója az éves konferencián: az utazás megerőltető, „szinte kimerítő, de gyönyörűsége a végtelenségig, minthogy járni is akar rajta, míg csak bírja. Feladata nagy, ereje kevés, de Ura hatalmas”.⁶⁹

A missziósok útleírásaiból kiderül, hogy akkor tekintették szolgálatukat eredményesnek, ha legalább néhány lélekben vágyakozás ébredt Isten után, ha a gyülekezet felbátorodott a kitartásra, ha a Szentlélek kiáradt és betöltötte a résztvevőket. Sárkány Zoltán így tudósított a Cebepusztán átélt eseményekről:

„Egyre nagyobb tömegek (100–150–200) jöttek az evangelium meghallására, s rövidesen egy buzgó, imádkozó csoport alakult, akik forró könyörgésére leszállt reánk az Isten Lelke. Áldott napok voltak ezek. Minden nap hajnalban órákig hullott reánk az újévi zápor. Addig-addig, hogy 1933. jan. 10-től 22-ig 16-an (ma már 18–19-en) lettek elpecsételve a Szentlélek által. Január 20-án 10-en be is lettek merítve.”⁷⁰

Sokszor kellett azzal szembesülniük, hogy kevés az erejük, kevés az idejük, a feladat sok, a terület nagy: „ha munkás lenne elegendő, százak térnének meg”.⁷¹

A másik dolog, ami igazi sikerélményt okozott a szolgálóknak, ha kifejezetten ellenséges hozzáállású egyéneket láttak megtörni az evangélium üzenetét hallva: „a hallgatóság közül sokan még nem régen, mint ellenségek üldözték Isten népét, most mint megtört szívűek keseregtek”.⁷²

A pünkösdi gyülekezetek taglétszámára vonatkozóan végig nagyon hiányos adatokat találunk csak. Tudjuk, hogy a kispesti gyülekezet 1930-ra 300 fős lett, a szakadás előestéjén pedig 450 tagja volt,⁷³ Tomi József pedig 1936-ban „közel 3000 magyar pünkösdiről” beszél.⁷⁴ Ez mutatja a kispesti gyülekezet központi szerepét, de ezen túlmenően sejtéseink lehetnek csak a tagság létszámát illetően. Valószínűleg a városi bázis-gyülekezetek is hasonlóan nagyobbak, a körülöttük kialakuló falusi-pusztai csoportok pedig kisebbek voltak, akár egy-két fővel településenként.⁷⁵

⁶⁹ Sárkány Ernő beszámolója. In: *Apostoli Hit*, 1934. 62. sz. 7. p.

⁷⁰ SÁRKÁNY ZOLTÁN ÉS NEJE: Örömhangok Kiskőrösről. In: *Apostoli Hit*, 1933. 52. sz. 6. p.

⁷¹ K.[alincsák] M.[ihály] levele. In: *Apostoli Hit*, 1934. 61. sz. 9. p. Esetenként azzal is számolniuk kellett, hogy munkájukat, pusztán a láthatókra tekintve, elítélik – mint Sárkány Zoltán esetében: „Kiskunhalason való hosszú időzésünkben sokat keseregünk, nem látva ottlétünk és sok próbáink »méltó« eredményét. Egyesek talán már a legrosszabbakat gondolták felőlünk és munkánk eredménytelenségéről. Amit Halason nem, Kiskőrösön végezett el az Úr. A szomorú halasi napok csak teltek, különösebb jelenség nélkül. Végre az Úr utat nyitott a kiskőrösi misszió megkezdésére.” SÁRKÁNY ZOLTÁN ÉS NEJE: Örömhangok Kiskőrösről. In: *Apostoli Hit*, 1934. 62. sz. 6. p.

⁷² KALINCÁS MIHÁLY ÉS NEJE: Missziói hírek. In: *Apostoli Hit*, 1933. 54. sz. 7. p.

⁷³ SIROKI, 1999. 3. p.

⁷⁴ TOMI [JÓZSEF]: Közelmultból. In: *Apostoli Hit*, 1936. 8. sz. 6. p.

⁷⁵ Pusztataksonyban például egy igen lelkes férfi, Barzsella Lajos tért meg csodás gyógyulása után, és bizonyossága végén megjegyzi: „Az Úr ily jóságát tapasztalva, hamarosan meg is keresztelkedtem, csak még a nagy Áldást várom, melyre a buzgó és hűségessé hívó élet küzdelmeiben elengedhetetlen szükségem van, annál inkább, mert jelenleg is olyan helyen lakom, ahol egyedül lévén az Úrral, gyümölcsözni kell.” Barzsella Lajos bizonyosságtétele. In: *Apostoli Hit*, 1934. 66. sz. 8. p.